

ПОЗИЦИЯ

относно проектозакона за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка на Министерството на образованието и науката

През 2008 година настъпиха съществени положителни изменения в образователната дейност сред българите в чужбина. За първи път правителството представи и подложи на публично обсъждане Национална стратегия за работа с българите по света. Под патронажа и с личното участие на Председателя на Народното събрание, г-н Георги Пирински, видни общественици, политици и учени, се проведе конференция на тема "Българските училища в чужбина и новата държавна политика за българите зад граница", организирана от Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ). Промяна в устройствения правилник на Министерството на образованието и науката (МОН) възложи на Дирекция „Координация и контрол на средното образование“ координацията на дейностите по провеждане на обучение по български език и литература, история и география на България към дипломатическите представителства на Република България (Изменения и допълнения на устройствения правилник на министерството на образованието и науката, публикувани в бр. 61 на „Държавен вестник“, в сила от 08.07.2008 г.). През 2009 година МОН, в тясно взаимодействие с АБУЧ, изготви Национална програма „Роден език и литература“ за финансиране на образователни дейности сред българите в чужбина във връзка със средствата, определени в Проектозакон за държавния бюджет на Република България за 2009 година.

През февруари 2009 г. МОН предложи на публично обсъждане проект на Закон за училищното образование и предучилищната подготовка. Проектът определено представлява едно добро начало по отношение на образованието по български език и култура в чужбина. Той е значителна стъпка напред по отношение на Закона за народната просвета от 1991 г. с всичките му изменения и допълнения, правени през изминалия период. За първи път наред с българските държавни училища зад граница се включват по законодателен път в образователната система училища към дипломатическите и консулските представителства на Република България, както и дистанционно обучение за ученици в чужбина.

От друга страна, текстовете в проектозакона, отнасящи се до образованието на българските деца в чужбина засягат само една малка част от разнообразните структури, предлагащи обучение по роден език на български деца в чужбина. Затова, преди да предложим конкретните промени и допълнения в проекта, бихме искали да споделим нашите виждания по няколко изключително важни за българското образование в чужбина въпроса:

1. В **Чл. 38 (1) и (2)** става ясно, че проектозаконът се отнася само за трите съществуващи държавни български училища и за тези, предлагащи обучение към посолствата. Налице е обаче терминологично несъответствие. Не може да има „училища към дипломатическите и консулските представителства на Република България” по смисъла на този закон (**чл. 12. (1)**). Ако се държи на понятието „училище”, чл. 12. трябва да се допълни, за да се считат за училища и структури, които не „осигуряват условия за завършването на клас и за придобиването на степен на образование и/или на професионална квалификация”, а осигуряват обучение по един или повече предмети от учебните планове на един или повече класове. Употребата на понятието „училище” в този по-тесен смисъл е широко разпространено в България и сред българските общности в чужди държави. Изразите „съботни училища”, „неделни училища”, „български училища в чужбина” и „училища към посолствата” се срещат в медиите и в текстове на министри, на Агенцията за българите в чужбина и др.
2. Проектозаконът говори за български училища към дипломатическите мисии, но липсва текст, който да определя техния статут, което е изключително важен пропуск.
3. Извън обсега на този проектозакон остават бо лшинството от съществуващите днес български училища в чужбина, които не са лицензирани от МОН. Следва да се определи политиката на държавата спрямо тях, вместо да се игнорират. Първо, трябва да се определи техният статут, според който да се осъществява и тяхното подпомагане. Макар и в по-малка степен, нелицензираните училища, запълват липсата на държавна структура и също допринасят за овладяването на българския език, следователно, за реализирането на конституционното право на българските граждани. Нашият опит дава възможност да заключим, че включването им в обсега на закона ще насърчи и тяхното трансформир ане в лицензирани училища.
4. Обучението по български език в чужбина би трябвало да присъства и в други части на закона:
 - Българските училища в чужбина, посещавани обикновено един път седмично допълват с обучение по български предмети образованието, предлагано от местните училища и не могат да следват изцяло учебните програми в България и да изпълнят пълния хорариум от часове. Следва да се предложат специални, облекчени условия на постигането държавните образователни стандарти (**чл. 7**) и общообразователния минимум (**чл. 85**), съобразени с чуждоезиковата среда на обучение.

- Към повечето съществуващи в момента български училища в чужбина са създадени и детски градини, които обслужват важен възрастов контингент и представляват много съществен резерв за българските училища в чужбина. Те също би трябвало да бъдат включени в закона, тъй като основният мотив за тяхното посещаване е овладяването на българския език.
- Професионалното развитие на учителите в чужбина има свои специфики, но отсъства от *глава осемнадесета*.

5. Не на последно място следва да бъде отбелязано, че в проектозакона липсва подкрепа за извънкласната и извънучилищната дейност. Няма училище по света, което да не организира тържества за различни празници (Нова година, Баба Марта, денят на славянската писменост и българската култура, тържественото откриване и закриване на учебната година). Тази учебно - възпитателна дейност е изключително важна за съхраняването и развитието на българската идентичност и ролята ѝ за сплотяването на българската общност в чужбина е незаменима.

Асоциацията на българските училища в чужбина би желала да предложи следните конкретни промени в обсъждания проект:

1. В *Чл.12 (1)* се добавя нова *алинея (4)*¹: “*Българското училище в чужбина организира обучение по български език и литература, по история и по география на България, както и по дисциплини, свързани с българската култура и традиции* извън границите на България, при условията и по реда на Закона за българите, живеещи извън границите на Република България.”
2. В *Чл.13* предлагаме *нова алинея (2)*: “Детски градини могат да се създават към българските училища в чужбина.”
3. Предлагаме следните допълнения /маркирани/ в редакцията на *чл.38* от проектозакона:
 - (1) Български *държавни* училища в чужбина (*БДУЧ*) са училища, създадени от българската държава и осъществяващи дейност на територията на друга държава в съответствие с този закон и при условията на международен договор, в случай че такъв е сключен.
 - (2) - БЕЗ ПРОМЯНА
 - (3) – *НОВА* “За български училища в чужбина (БУЧ) се считат и всички организации, създадени и осъществяващи дейност на територията на друга държава по реда на Закона за българите, живеещи извън границите на Република България, които извършват обучение по български език, литература, история и география на България, както и по дисциплините, свързани с българската култура и традиции, в съответствие с този закон и при условията на международен договор, в случай че такъв е сключен.”²

¹ ал.4 от проектозакона става ал.5

² Промяната в ал .2 и въвеждането на ал.3 цели легитимиране на съществуването и на смесени, и частни училища, така както това е уредено и в България. Даваме си ясна сметка, че предлагаме доста широко тълкуване на понятието “българско училище в чужбина.” Но ви уверяваме, че съществуващите понастоящем български образователни структури по света разполагаме с доста богат опит и бихме могли да съдействаме на законодателя да диференцира различните им видове. Което да бъде описано в Правилника за прилагане на закона или други подзаконовни нормативни актове.

(4) За осъществяване на обучението по ал.2 и **ал.3** българската държава осигурява учители, учебници, учебни помагала, методическа и **финансова подкрепа**.³

(5) – **НОВА**: “Обучението в училищата по ал.2 и 3 се осъществява по адаптирана учебна програма”

(6) Условието и редът за организиране и провеждане на обучението по **алинеи 1 и 2 и диференцираните отговорности и изисквания към различните видове български училища по ал.3 и условията и редът за организиране и провеждане на обучението в тях** се уреждат с акт на Министерския съвет, **който следва да бъде приет в 6 - месечен срок от влизане на закона в сила**.

(7) – **НОВА** “Държавно-общественото начало е ръководно в дейността на МОН при организацията на обучението по български език и култура зад граница.”

4. Промяна в **Чл.40 (1) т.2** – “по негова инициатива, съгласувано с министъра на външните работи – за **училищата по чл.38** ” (1).
5. Промяна във второто изречение на **Чл.180 (1)** – “Учителите в **училищата по чл.38 (1)** се назначават от министъра на образованието и науката”.
6. В **Чл.186** предлагаме **нова ал.(2)** – “Министерството на образованието ежегодно организира семинари за повишаване на квалификация на учителите в училищата по чл.38, алинеи 2 и 3”.

Настоящата позиция е изготвена от Управителния съвет на АБУЧ въз основа на мнения и предложения на членовете на асоциацията. Тя обобщава проблемите и особеностите на целия спектър от образователни звена, представени в АБУЧ. Основа на позицията е както конституционното право да се изучава български език, така и една от стратегическите цели на АБУЧ – **подпомагане и развитие на българските училища в чужбина във възможно най-широката интерпретация на този термин**. Ето защо се надяваме нашите предложения да намерят място в окончателния вариант на Закона за училищно образование и предучилищно възпитание и подготовка.

София, 27.03.2009

Председател:

Д-р Боян Кулов

³ Така българската държава получава възможността да подпомага диференцирано целия спектър от училища зад граница, съобразно техните специфични нужди. Тук се включват учебни програми в училища на други държави, които преподават български език и култура, както и тези звена, където потребностите от лицензирано обучение не са ярко изявиени, за сметка на изучаването, възстановяването, съхраняването и поддържането на българския език и култура.